

ТОВ „ТК „МЕГАНОМ”

**НАУКА І ЖИТТЯ: УКРАЇНСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ,
ІНТЕГРАЦІЯ У СВІТОВУ НАУКОВУ ДУМКУ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
20-25 квітня 2005 року**

ЧАСТИНА 2

КИЇВ 2005

Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муниципальне право України. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2003. – С. 58.

Офіційний вісник України. – 2004. - № 49 (24 груд.). – с. 21 - 27.

В. Шаповал /Сутнісні характеристики місцевого самоврядування. // Право України. – 2002, № 3, с. 48.

Муниципальне право України: Підручник / За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф.Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – с. 325.

Чиркин В.Е. Государственное и муниципальное управление. – М.: Юристъ, 2004, с.131.

Шляхи розвитку місцевого самоврядування. // Урядовий кур'єр. – 2003. - №182. с. 3.

ПОЦЕЛУЙКО Л. В.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ.

Наука кримінального права визначає необхідну оборону як захист від суспільно небезпечного посягання шляхом спричинення шкоди особі, яка посягає, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Відповідно до ст.36 ККУ[5] такі дії не являються злочинними. Хоча по зовнішнім ознакам і схожі на діяння, які передбачені Особливою частиною кримінального закону. Тому виникає ряд питань. Чому законодавець не визнає злочином спричинення шкоди однією особою іншій у стані необхідної оборони? Можливо тому, що захист визначених інтересів являється правом людини? І, якщо це – право, тоді які межі його здійснення і гарантії реалізації?

У дореволюційній кримінально-правовій літературі були висловлені різні думки щодо обґрунтування можливості спричинення шкоди у стані необхідної оборони[2, С.13].

Н.Д.Сергієвський та Н.Н.Розен стверджували, що встановлення правової охорони блага являється достатньою підставою для захисту його власними силами.

А.Ф.Коні, А.А.Берлін, Н.С.Таганцев вважали, що необхідна оборона допускається і спричинення шкоди не підлягає відповідальності тому, що держава не може захистити громадянина у кожний момент його буття (існування).

Передбачається, що дані точки зору свідчать про визнання необхідної оборони субсидіарним інститутом до діяльності держави по попередженню і покаранню злочинців.

Слід відмітити, що в наш час деякі вчені стверджують: "надання безмежного права на необхідну оборону не відповідає моральним вимогам про те, що спричинення шкоди, тому, хто посягає повинно бути єдиним можливим засобом захисту правоохоронних інтересів"[6, С.178-179].

Тому, інститут необхідної оборони повинен розглядатися не як самостійний, а як субсидіарний правовий інститут, який являється заміною, у виключних випадках, діяльності органів державної влади, самовільними діями окремих осіб. При цьому зазначається, що із субсидіарної природи необхідної оборони виходять французька і англійська доктрини кримінального права[6, С.179].

Однак, визначною у кримінально-правовій літературі являється точка зору, що необхідна оборона не повинна розглядатися у якості доповнення до діяльності органів держави, які ведуть боротьбу зі злочинністю і захист може здійснюватися незалежно від наявності у особи, яка обороняється, можливості уникнення посягання чи звернутися за допомогою до представників влади[1, С.227].

Суди, при розгляді справ про необхідну оборону і перевищення її меж, нерідко вважають, що спричинення шкоди особі, яка посягає, можливо лише при відсутності можливості уникнення посягання, тобто є крайньою мірою.

Забезпечення субсидіарної природи необхідної оборони пов'язано із визнанням права на захист природнім, невід'ємним правом людини.

Ідея про природне право на захист від посягання неодноразово розглядалась у юридичній літературі. Так, ще в кінці минулого століття А.Ф.Кістяківський писав: "Засади права на необхідну оборону лежать у природному, невід'ємному, належному особі, загальному праві самозахисту і самооборони від усякої загрозової його законному стану небезпеки. Звідки б вона не виходила.... Так як зло чи правопорушення, які вчиняються тим, хто захищається, є у сутності здійснення права, усвідомлюваного кожним, ... тоді воно не може бути поставлено у вину, а складає навіть право доведеного до стану необхідної оборони"[3, С.413].

З даною точкою зору не можна погодитися. Оскільки дійсно право на захист являється одним з невід'ємних, природних прав людини, так як воно має в основі притаманні люній живій істоті інстинкти: самозбереження, батьківські, власності, стадності (збереження виду).

У кримінально-правовій літературі неодноразово висловлювалися думки, що необхідна оборона являється як найактивнішим засобом боротьби із суспільно небезпечними діями, так і ефективним засобом їх попередження, а також виховує людей в дусі нетерпимості до антисуспільних проступків і злочинів та формує в них свідомість громадського обов'язку і високі моральні якості. Таким чином, відмічалось, що необхідна оборона направлена на підвищення соціально-правової активності громадян у справі боротьби із злочинністю і захисту державних, суспільних і особистих інтересів від небезпеки, яка їм загрожує[5, С.43].

Сучасний період, який характеризується розширенням прав, свобод особистих благ та інтересів особистості, питання соціально-правової природи інституту необхідної оборони набуває особливо актуального значення. Якщо поглянути на проблему з позиції конституційного права, то інститут необхідної оборони по своїй соціальній і юридичній природі не являється, за твердженням окремих авторів, інститутом тільки кримінального права, так як кримінальне

законодавство “визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили”(ч.2 ст.1 ККУ)[4].

Даний інститут регламентує право громадян на захист від суспільно небезпечних посягань найбільш важливих правоохоронних інтересів, зокрема, життя і здоров'я людини, свобода і недоторканість житла. Однак, виходячи з того, що умови правомірності необхідної оборони регламентуються кримінальним законодавством, більшість авторів традиційно вважали її кримінально-правовим інститутом. Зрозуміло, що при такому підході можна зробити висновок: реалізація права на необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання, яка відповідає усім умовам її правомірності, породжує кримінальні правовідносини.

Література:

1. Баулін Ю.В. *Обстоятельства, исключающие преступность деяния*. Харьков, 1991. – 360 с.
2. Кириченко В.Ф. *Основные вопросы учения о необходимой обороне в советском уголовном праве*. М-Л., 1948.
3. Кистяковский А.Ф. *Элементарный учебник общего уголовного права*. Часть Общая. 1882, с. 413.
4. *Кримінальний кодекс України*. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К. Істина. – 2001. - 416 с.
5. Слуцкий И.И. *Обстоятельства, исключающие уголовную ответственность*. Л., 1956. – 118 с.
6. Устинов В.С. *О субсидиарной природе института необходимой обороны*. //Нижегородские юридические записки. Право. Власть. Законность. Выпуск третий. Н. Новгород, 1997.

САЛЯНИК О.М.

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.

Діюча Конституція України в спеціальному, XI розділі закріпила засади взаємовідносин держави і органів місцевого самоврядування. Досить привабливою є норма Основного Закону, згідно з якою держава приймає участь в формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування; фінансово підтримує місцеве самоврядування і компенсує видатки органів місцевого самоврядування, які виникли в результаті рішень органів державної влади. Але не все тут так просто. На наш погляд, це конституційне положення ще зовсім не означає, що так і є в дійсності. Економіка України знаходиться в непростій ситуації, і при всьому бажанні держава навряд чи зможе компенсувати ті видатки органів місцевого самоврядування, які виникли в результаті рішень органів державної влади. Для цього потрібно бути економічно сильною державою. Участь держави в формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування потребує прийняття відповідного законодавства, без дії якого